

VALDICE

Wenn der Sterbende schon in jene finstere Wüste allein hingelegt ist, um welche die Lebendigen ferne am Horizont wie tiefe Wölkchen, wie eingesunkene Lichter stehen, und er in der Wüste einsam lebt und stirbt: dann erfahren wir nichts von seinen letzten Gedanken und Erscheinungen. Aber die Poesie zieht wie ein weißer Strahl in die tiefe Wüste und wir sehn in die letzte Stunde des Einsamen hinein.

Jean Paul 10

I

Na obzoru rozlehlé roviny, která za Jičínem ta poslední jest před horami Krkonošskými, vylézal z doliny pod Kumburkem nevelký vojenský zástup – z bojovníků rozličného druhu pozůstávající, jakýchžto zástupů se v poslední polo-
vici třicetileté války nemalé množství – jak cisarských, tak švédských – po Čechách toulalo a původem bylo nescísl-
ných menších šarvátek.

U vycházejícím slunci lesknoucí se zbraň zástupu toho vystupovala buď nad obkličující ho pahorky, buď se skrý-
vala za nimi, jakž buď po kopci neb dolinou se blížil. Posléze dostoupili roviny; byl to zástup cisarských.

Nejpředněji jel jeden z cisarských podplukovníků. Celý jeho spodní šat byl ze žlutě vydělávaných jelenic šitý a černě vyložený. Žádná obyčejná kulka švédské střelby nebyla s to brnění jeho proraziti, což mnohý dulek na kyrysu jeho dokazoval. Ocelivá přilbice měla hledí, které buď zdvihnouti, buď spustiti se mohlo, a ocelový široký obojek na krk. Stehna i ramena krylo ocelivé odění a ruce chránily z člankovitého mosazu pozůstávající, uvnitř kůží vykládané rukavice, na nohou pak měl vysoké, pevné, nahoře přehnuté boty. Sedlo bylo vysoké a i uzdy byly tenkým ohebným

železem pobité. Meč jeho byl dlouhý, rovný a širokou rukovětí zaopatřený; a v sedlu byly z každé strany dvě velké bambitky s německými zámky.

Perami na přílbici, řetězem na prsou a širokou – s pravého ramene k levému boku převázanou páskou červené barvy rozeznával se od nasledujících ho asi dvanácti kyrysníků. Za těmi jeli čtyři karabiníci, lehčeji než kyrysníci odění, karabinou, dvěma bambitkami a kordem ozbrojení, a tudy více ku střelbě potřební nežli k blízkému se setkání. Pěší střelci a kopiníci přišli za jezdci. Zbraň kopiníků pozůstávala z ocelivých náprsníků a železných – břicho přepásajících pruhů. Na hlavách měli přílbice bez hledí, po straně dlouhý kord a v ruku patnáct i osmnáct střevíců dlouhá kopí s ostrou špicí nahoře; anebo nesli kratší, nahoře podivně utvorené a pobité dřevce, které helebardou nazývali.

Střelci byli oblečeni v krátké kazajky se širokými rukávy a v široké krátké spodky. Nové pláště, které teď právě počínali nositi, byly přes ramena převázané; na hlavách měli klobouky nahoře užší než dole, s ouzkou svislou střechou a uvnitř ocelí zaopatřené. Zbraň nenosili žádnou; zbroj jejich byla krátká zkřivená šavle a pět střevíců dlouhá musketa, tak těžká, že ji při střelení o dřevěné vidlice musili opřít. Naposledy vylezlo hejno lehce oblečených, karabinou a širokou šavlí ozbrojených Kroatů. Dostoupivše roviny zůstali státi a setník Kroatů, vysoký, silný mladík, přistoupil k podplukovníku.

„Tamto jsou Valdice,“ pravil ukazuje rukou k polední straně, „a vy jste mi slíbili, že mi bude povoleno tam se stavěti a zdržeti.“

„Ano,“ odpovídal podplukovník, „rozmyslil jsem se však, a nepůjdete sám. Vezměte své Kroaty s sebou, zdržte se – jak jste žádal – čtyry neb pět dní a pozorujte zatím pilně v okolí. Pak táhněte k západu a písčnými doly pod Troskami a Hrubou Skalou stíhejte zástupy nepřátelské. K tomu

se sbor váš nejlépe hodí. Já mezi tím časem se zatočím k východu a po sedmi dnech se sejdem v Mladé Boleslavi. Rozuměl jste?“

Setník se uklonil. „Mějte se dobře,“ pozdravoval podplukovník a táhl se svým sborem dále k východu. 5

Kroatům opakoval setník vůli podplukovníkovu a dal jim – dlouhou noční cestou unaveným – povolení k odpočinutí; oni pak s hlasitým plesáním poručení jeho přijavše, umístili se ve vysoké trávě kolem malého pahorku, který právě na obrubě rozlehlé roviny ležel, v rovné linii se vsí Radimí a vycházejícím sluncem. Setník pak sám vystoupil na pahorek a na prsou založiv ruce, hleděl smutně v rozmanitou krajinu. 10

Tesklivé muselo to býti upamatování, které bylo s to, aby tak hluboký smutek uvedlo v tak jaré srdce a takový zármutku výraz v tak květoucí tvář. 15

Byl silný vysoký mladík – jak jsem již pravil – setník ten; zbroj jeho byl pouze ocelový náprsník přes žlutý oděv, zbraň dlouhá zakřivená šavle a dvě pistole za černým pasem, ozdoby jeho zlatý na prsou řetěz, červená, s pravého ramena k levému boku převázaná páska a dvě dlouhá péra na širokém klobouku, jedno bílé, druhé červené barvy. 20

Kroati se s hlučnou radostí rozhostili pod pahorkem ve trávu, šaškující jednali někteří mezi sebou o rozdělení a vyměnění společně dobytého zboží, jiní přikryvše obličej širokými klobouky pevně usnuli – byl sbor ten asi sto mužů silný – a setník stál sám jediný smutný na pahorku nad nimi. Sotva vyšlého slunce rudá zář opírala se o vysokou jeho postavu, ranní větřík mu pohrával s dlouhými kadeřemi, jež po náprsníku a po zádech mu poletovaly, a s perama na širokém klobouku; temné oko jeho rozhlíželo se tesklivě po daleké jitřní krajině. 25 30

Rozmanitost byla hlavní vnaudou krajiny této; milostná spanilost a vážná velebnost byly v ní spojeny jako v obličej

jarého jinocha, který teď zasmutnělý hleděl v ni. Za ním na půlnoc a vlevo k východu ležely v dálce u velikém půlkruhu hory Krkonošské a temnomodrý stín střídal se po velebných stupních těchto s rudožhavým světlem prvního slunce. Po 5 pravé straně setníka stínily – z temných vystupující dolů – temné kopce Kumburk a Bradlec se svými hrady a za nimi, vysoko nad ně, strměla krásná hora Tábor. Z hluboké nížiny táhla se z povolna vzhůru až k své ohromné výši a na jejím dalekotáhlém hřbetě střídaly se od paty až ku 10 polovici její výše zelená pastviště se zlatem v dlouhých polích dozrávajících obilí; od polovice však byla rozlehlá pole lemována temnými lesy. Sem tam se míhaly v ranní záři jednotlivé dvory a jiná stavení – buď v ourodné planině, buď ve stínu temnozelených lesů umístěná. Po její 15 hořejší, o něco příkřejší polovici modraly se husté mladé lesy a v příkrém čele hory vystupovaly místy šedé skaliny z temného houští, až na nejvyšším temenu se jí bělal málo rozeznáný kostel na obzoru rudého nebe co bílá skalina strmící na krvavém moři. Právě před setníkem, v polední 20 stranu obráceným, byla daleká rovina, po nížto se ourodná pole s květoucími lučinami střídala; na obzoru jejím stál chlum Veliš, korunovaný zdi starého hradu, a o něco blíže strměl holý kopec Zebín. Tak byla tato rozkošná krajina kol a kolem uzavřena, po níž teď smutné oko jinocha 25 se ohlíželo.

Ačkoliv cit pohledem v krásnou krajinu, obzvláště v čase dozrávajících obilí vzbuzený, nikdy není pouze radostný, jakož vůbec žádný z citů lidských není čistý a bez přimíšení jiného, prvnímu odporného citu, žádná z vášní lidských 30 bez přimíšení jiné, první protivné vášně, ačkoliv při pohledu tomto vezdy jakási neznámá touha, neurčitá tesklivost a tajný smutek se mísí v radost z krásné krajiny: přece se zdála truchlivost mladého setníka ještě jiné míti příčiny, neboť oko jeho se zvláštním výrazem několikráte utkvělo

na červených střeších kartouzu valdického, který blíže pod kopcem Zebínským vyhlížel ze stínu ovocného stromoví nad vysoké, kartouz obepínající zdi. Truchlivě ležel rudý papršek sotva vyšlého slunce na střeších těchto a nad celou rovinou vůkol nich.

5

Podplukovníkův zástup bylo ještě viděti v dolinách daleko pode vsí Radimí, po chvíli pěší střelce a kopiníky, až v záhybu dolu zmizel celý zástup do hustého lesa na pěšince ku hradu Pecce.

Hlas zvonku z vížky valdické obrážel se o holý Zebín, smutný zpěv zavzněl v uchu setníkově, čině ho pozorna na nějaký sbor lidí, daleko v rovině mezi poli a lučinami pěšinou ku klášteru kartuziánů se beroucí.

10

Byl to průvod pohřební; bílé šaty dívek malou rakev nesoucích míhaly se zelenými lučinami a černé korouhvičky vály nad nimi co dvě přeletujících havranů. Temněji a temněji zněl zpěv jejich, až posléze umlkl a celý průvod zmizel ve vchodu klášterním.

15

Dlouho tak stál mladý setník, u hlubokém – zdálo se – zapomenutí, maje oči upřeny na osamělé před sebou střechy, co zatím ostatní zástup kolem pahorku rozhoštěný vždy veseleji si počíнал. Když pak již i zvonek klášterní byl umlkl a hluboké slavné ticho se rozložilo nade půvabnou krajinou, setník sestoupiv z pahorku poroučel přichystati se k odchodu. Hlučně se vzchopili Kroati a asi po půlhodině byli již u Valdic.

20

25

Nežli setník lid svůj ve vůkolní chalupy rozdělil a některé z nich vyslal na zvědy pod zříceniny Trosek, jejichžto dvě věže v dálce na vysokých rozdělených skalínách co jelení parohy se zdvíhaly, byla již jedenáctá hodina a znova zavzněl zvonek z vížky klášterní. Ještě jednou napomenuv Kroaty k pokoji a pozoru, odcházel setník a brzo vešel vysokými vraty, nad nimiž spojené C a W v kameně bylo vytesáno, u veliké klášterní nádvoří.

30

Po každé straně uvnitř dvoru stála studně. Naproti vratům celou délkou dvoru bylo průčelí kartouzu. Uprostřed byl kostel, do něhož několik stupňů zvýší velké dvéře vedly; po obou stranách v souměru byl zavřený vchod dovnitř kláštera. Na stupních kostela seděly ženské atd.

Ouzkými vraty na pravém úhlu nazad dvora vkročil poutník v jiný malý dvůr a po zelené pažitě vzhůru přistoupil ke zídce přes dva lokte vysoké, přes kterou bylo viděti na malý hřbitov a přes něj na cestu ku Praze. Celý hřbitov podobal se rozkošné zahrádce. Kolem zdi pnulo se bezové křoví, každý hrob byl obložen zelenajícím se drnem a posázen květinami počasí toho. Z růžových a jiných křovisek vyhlídal na každém hrobu černý křížek a mezi rovny se křížily stezky pískem posypané. Nazad hřbitova byl malý domek, byt hrobníkův; kolem nízkých oken a pod nimi okolo sedadel z drnu udělaných vinulo se vinné réví až po střechu, na které dvě hrdliček cukrovalo.

Bylo k jedenácté hodině a náramně parno. Hluboké ticho panovalo kolem, jen některá moucha bzučela po klešajících vedrem, ráno však pilně zalitých květinách. Jen časem zavzněl pohřební z kostela zpěv a ze vzdálených lesíků volala kukačka.

Jinoch, opřev se lokty o nízkou zeď, pozoroval hrobníka hrob kopajícího. Byl to šedivý shrbený stařec. Bílé vlasy mísily se v dlouhou šedivou bradu; oblek jeho byl černá vesta, takové spodky i punčochy a bílá rozevřená košile. Šedivá kazajka a kulatý klobouk ležely na nejbližším rovci. Ač pro vysoké stáří velmi slabý se zdál, pracoval přece pilně a velmi pozorně lesknoucím se rýčem. Vstoupiv do vykopané jámy, nahrabanou hlínu stranou vyhazoval; po chvíli opět vylezl a ouzkostlivě se všech stran vyměřoval hrob, zdali všude stejně široký a dlouhý jest; pak kopal dále.

Chvíli pokopav, jako dříve vstoupil v jámu, potom zase vyměřoval šířku a délku; a to tak pořáde, až posléze šnůr-

kou, na jejížto jednom konci olůvko zavěšeno bylo, hloubku jámy vážil.

Opět opravoval, a hladil a měřil i vážil, až hrob všude stejně dlouhý, široký, hluboký a hladký byl. Pak srovnával vyházenou hlínu, vyhrabané kosti vybíraje a skládaje v podlouhlou hromadu, kterou posléze přihladiv ostrou lopatou pro okrasu lemoval a drnem přiohroubil. To vše s takou pilností a ouzkostranností, a jak se podobalo, i s potěšením činil.

„Pomáhej Pán Bůh!“ praví jinoch.

„Dejž to Pán Bůh,“ odvece stařec.